

Att resa i politikens namn

De svenska och finländska landsorganisationernas resor under mellankrigstiden

Med hjälp av politiska resor skaffade och spred de fackliga organisationerna under mellankrigstiden information som var viktig då de nordiska välfärdsstaterna byggdes upp. Möjligen finns här en del av förklaringen till att de nordiska välfärdsstaterna ter sig lika. En jämförelse mellan svenska LO och finska SAJ/FFC visar dock att såväl mål som förutsättningar för de politiska resorna kunde skilja sig åt.

AV JENNY JANSSON OCH MIRJA ÖSTERBERG

Den nordiska välfärdsstatsmodellen har varit föremål för omfattande forskning. Gemensamt för de nordiska ländernas välfärdsstater har ansetts vara den roll som arbetarrörelsen spelat i uppbyggnaden av välfärdssystemen, i synnerhet i Sverige, Norge och Danmark.¹ I en internationell jämförelse framstår de nordiska välfärdsstaterna som lika och en förklaring har varit det omfattande nordiska samarbetet.² Gemensamma drag i utformningen av institutioner och organisationer kan förklaras genom utbyte av idéer och erfarenheter mellan olika aktörer.³ Inom historieforskningen brukar man tala om kulturella överföringar⁴ medan samhällsvetenskaperna talar om spridning av idéer.⁵ Dessa processer kan leda till en individualisering då särdragen hos aktörerna betonas eller till *likformighet* då man tar lärdom av varandra. I det senare fallet brukar man tala om efterföljare och ledare.⁶ Olika medel för kulturella överföringsprocesser är tänkbara som till exempel transnationella nätverk, spridning av information genom pressen och litteratur samt resor.

Denna artikel fokuserar på resor som medel genom vilket fackföreningar kunde införskaffa och sprida information under välfärdsstatens uppbyggnadsfas. Vi beskriver hur de fackliga centralorganisationerna i Sverige och Finland inhämtade information om organisatoriska och välfärdsstatliga spörsmål från olika länder och organisationer genom resor under 1920- och 30-talen; varifrån hämtades inspiration och vilka motiv låg bakom »importen» av idéer? Genom att studera resor kan vi bättre förstå vilka länders fackliga rörelser som uppfattades representera »moderniseringen» eller utvecklades till »ledare» för utvecklingen av den fackliga rörelsen. Resor som medel för inhämtande och spridning av information är ett relativt utforskat område. Kommunikationen mellan olika länder såg betydligt mer annorlunda ut än idag; informationsflöde genom telefonsamtal tillhörde inte vardagen. Alternativ var korrespondens, korta telegram eller resor. Det finns anledning att tro att resor spelade en roll eftersom de gav möjlighet att utbyta information genom personliga kontakter med möjlighet att till exempel bygga förtroende för varandra, ställa följdfrågor etc.

I artikeln använder vi begreppet politiska resor för resor med ett politiskt syfte, dvs. ett bakomliggande politiskt motiv. Inom den tidiga arbetarrörelsen rörde det sig ofta om att visa

solidaritet med andra arbetarorganisationer och därigenom stärka den gemensamma rörelsen. Politiska resor kunde till exempel vara deltagande på broderorganisationernas kongresser och möten. Politiska resor ska särskiljas från dels politisk turism, dels studieresor. Politiska resor är benämningen på resor med politiska motiv där den utresande har en *passiv roll* vid resans mål. Studieresor syftade främst till att samla information som kunde vara den egna organisationen till gagn. Politisk turism som uppmärksammats inom både historisk och samhällsvetenskaplig forskning innebär däremot att resenärer genom sina resor *aktivt deltar i någon annans kamp* i ett annat land.⁷ Ett fall av politisk turism i den svensk-finländska kontexten var då finländska arbetare deltog i Sundsvallsstrejken 1879.⁸

De reformistiska fackliga centralorganisationerna i Sverige och Finland hade på 1920- och 1930-talen mycket olika förutsättningar att omvandla sina idéer till praktisk politik. Mellankrigstiden med fokus på 1930-talet är speciellt intressant ur både ett svenskt och finländskt perspektiv. I Sverige var det en tid när Landsorganisationen (LO) konsoliderades och fick en särställning på den svenska arbetsmarknaden. Ur finländsk synvinkel utgjorde 1930-talet för Finlands Fackföreningars Centralförbund (FFC) grundat 1930, (1907–1929 Finlands Landsorganisation, SAJ), en period då den socialdemokratiska falangen tog kontroll över den finländska fackföreningsrörelsen. Därmed kunde FFC koncentrera sig på organisationsfrågor särskilt efter 1933 när den högerradikala Lappo-rörelsen inte längre utgjorde ett hot mot socialdemokratins existens i Finland. På idéplanet låg emellertid de båda organisationerna varandra väldigt nära från och med 1930. Studiet av politiska resor hos LO och SAJ/FFC under valda tidsperiod kan därför dels belysa skillnaden mellan dessa fackliga centralorganisationers verksamhetsmöjligheter, dels visa hur dessa två centralorganisationer påverkade varandra. Det nordiska samarbetet inom Nordiska arbetarrörelsens samarbetskommittén (SAMAK)⁹, nordiska fackliga möten och International Labour Organization (ILO) kommer att utelämnas i artikeln. Studien bygger på en analys av protokoll från landsorganisationerna i de båda länderna, anteckningar och rapporter från de utlandsresor som gjordes inom respektive land samt brevväxling.¹⁰

Svenska LO – en flitig resenär

Det fanns i princip tre typer av utlandsbesök som LO företog sig under 1920- och 1930-talen. Landssekreterariatet skickade representanter till broderorganisationernas kongresser, LO deltog i internationella nätverk och representanter skickades ut för att studera ett land eller ett fenomen.

Insamlandet av material om andra fackföreningar genom studieresor blev ett stående element i LO:s verksamhet under 1920-talet. Resorna fungerade som en viktig metod att skaffa

sig information om hur andra länders fackföreningsrörelser organiserat sig. I Sverige där fackföreningsrörelsen byggdes senare än i England och Tyskland blev det kontinentala Europa och England föremål för studieresor, de blev i viss bemärkelse »ledare» och förebilder i olika avseenden vad gäller den fackliga organiseringen. Ofta skickades personer med en framträdande roll så som Arvid Thorberg, LO:s ordförande under 1920-talet, Sigfrid Hansson, redaktör för tidskriften *Fackföreningsrörelsen* och senare studieledare för LO-skolan i Brunnsvik, samt Ernst Wigforss och Rickard Lindström.¹¹ Man studerade frågor som var viktiga och aktuella, ett exempel är gillesocialismen som Hansson och Wigforss studerade vid en studieresa i England 1924.¹² En annan fråga som tycks ha föranlett landssekretariatets uppmärksamhet är frågan om bildning av arbetarklassen. Under 1920- och 1930-talen ökade satsningarna på bildning genom studiecirkel och föreläsningens verksamhet.¹³ Uppenbart är att idén om bildning inte uppstod i ett vakuum; dels deltog svensk arbetarrörelse i internationella samarbeten kring bildning av arbetarklassen, dels samlades information kring hur bildningen organiserats i andra länder, främst England och Tyskland. Den information som inhämtades var dels hur man rent organisatoriskt lagt upp utbildningarna, dels vad utbildningarna innehöll.¹⁴ Informationen som inhämtades under dessa resor anammades dock ingalunda oreflekterat vilket exemplet på gillesocialismen visar

då den endast förblev en idé. Detta ligger i linje med hur den danska landsorganisationen anpassade informationen som den inhämtat från sina studieresor i USA till att passa de danska förhållandena.¹⁵

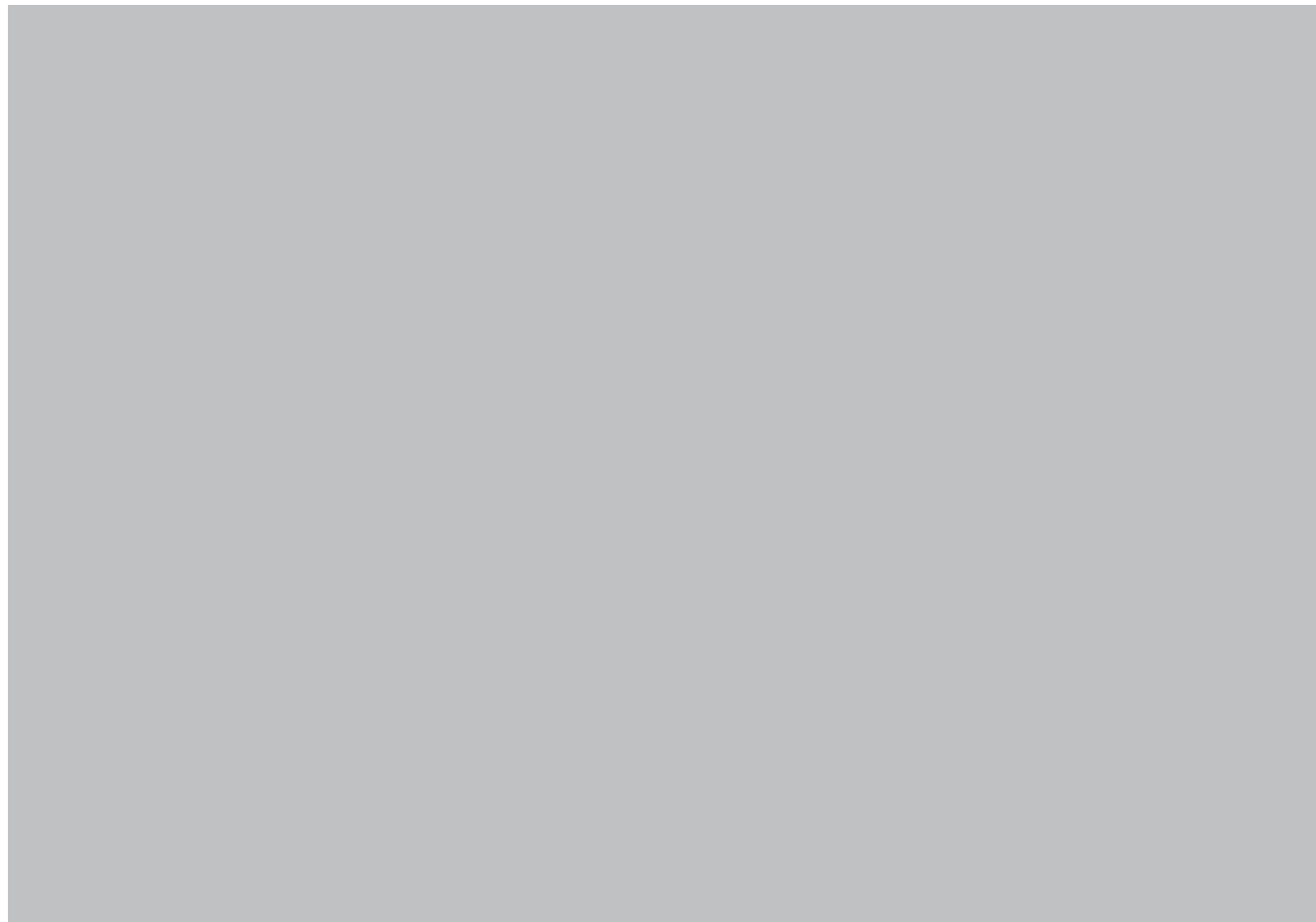
Därutöver fanns stipendieresor. Stipendierna tilldelades efter en ansökningsprocess, idéerna om vart man skulle resa och vad som skulle studeras kom från enskilda fackföreningsmedlemmar. Ansökningarna innehöll en beskrivning av planerad resa, vart man skulle, vad som skulle studeras. Tilldelning av stipendier verkar utöver referenser ha skett på grundval av resmål och vilken nytta man bedömde att resan skulle ha för LO. I en rapport till landssekretariatet skriver Sigfrid Hansson i slutet av 1920-talet:

»Ett bifall till hr Hjalmar Lundgrens ansökan är enligt min uppfattning motiverat med hänsyn därtill att det skulle bli av stort värde om den tyska stenindustrins arbetsförhållanden gjordes till föremål för studier i betraktande av den svenska stenindustrins svårigheter.»¹⁶

Under 30-talet, som följd av de allt mer spända relationerna i Europa stannade stora delar av denna verksamhet upp.

Studieresorna resulterade ofta i artiklar över det studerade objektet som publicerades i *Fackföreningsrörelsen* eller *Social-Demokraten*. Artiklar om andra fackföreningsrörelser var ett vanligt inlägg i den fackliga pressen under tidsperioden. Några

Två socialministrar träffas hos den svenska socialdemokratiska riksdagsgruppen 1942. Carl August Fagerholm från Finland, till vänster, och Gustav Möller från Sverige. Morgon-Tidningens arkiv.

explicit uttalade bakomliggande motiv till internationaliseringen i pressen står inte att finna men på ett allmänt plan handlade det om att höja bildningsnivån på arbetarklassen och förena arbetarklassen oavsett nation.

LO närvarade vid en rad olika internationella kongresser ordnade av bland andra International Federation of Trade Unions (IFTU). På kongresserna diskuterades socialförsäkringssystemen till exempel a-kassan, åttatimmarsdagen och senare 40-timmarsveckan och LO följde med intresse utvecklingen i övriga Europa.¹⁷ Andra politiska resor som LO gjorde var deltagande i broderorganisationernas kongresser. Detta verkar ha varit en prioriterad fråga; LO deltog i inte mindre än i sex olika länders kongresser under bara 1925.¹⁸ De nordiska länderna jämte Tyskland och Frankrike var av störst betydelse för LO, långa rapporter om vad som sagts på kongresserna skickades till landssekreterariatet från dessa länder. LO verkar också ha värnat om de östeuropeiska och baltiska ländernas organisationer; man deltog till exempel på Estlands, Polens, Lettlands och Tjeckiens kongresser.¹⁹ I dessa fall verkar motiven ha varit att man ville visa solidaritet, särskilt gentemot nybildade fackliga organisationer. Rapporten från den lettiska kongressen vittnar till exempel om att letterna blivit mycket glada över den svenska närvaron, den svenska representanten blev som enda utländska representant en hedersgäst under kongressen.²⁰ Det går dock samtidigt inte att bortse från att ett stöd till andra reformistiska rörelser gynnade LO:s egen position. Genom deltagande på till exempel den lettiska kongressen etablerades bilden av LO som en »ledare» för en svagare organisation. Samtidigt var LO rädd för att vänsterorganisationerna skulle få för stort inflytande framför allt i Norden och stöttade därför den reformistiska grenen i Norge och Finland.²¹

LO verkar till en början ha varit en »efterföljare» som åkte utomlands och inhämtade information, men man var samtidigt medveten om vilka styrkor man besatt. På internationella arbetarebildningskonferensen år 1924 i Oxford blev till exempel den danske fackföreningsmannen och finansministern Bramanaes utsedd till ledamot i en kommitté som skulle utreda bildandet av en arbetarebildningsinternational. Det svenska sändebudet kommenterade utnämningen med att det egentligen borde ha varit en svensk som fått sitta i kommittén då:

I vårt land ha vi ju nämligen i motsats till vad fallet är i Danmark ett bildningsförbund som är en betydligt större fond av erfarenhet än kanske de flesta arbetarebildningsförbund ute i världen.²²

Denna utveckling bekräftades ytterligare när LO blev föremål för en studieresa av en belgisk delegation år 1939.²³

Finländska socialdemokrater – internationella kontakter som ideologiskt stöd och vägledning

Medan LO:s resor kan delas in i tre olika kategorier kan SAJ:s och FFC:s utländska kontakter delas i två kategorier; å ena sidan resor och kontakter som användes som ideologiskt stöd i kampen mot vänsterorganisationerna, å andra sidan resor som blev vägledning för den fackliga organisationen och socialpolitiska lösningar.

1920-talet präglades av våldsamma strider mellan kommu-

nister och socialdemokrater inom SAJ (1907–1929), vilket påverkade de internationella kontakterna. Dessa strider ledde slutligen till en splittring av organisationen, grundandet av en socialdemokratiskt dominerad facklig centralorganisation, FFC, 1930 och senare en upplösning av SAJ när all kommunistisk verksamhet i Finland förbjöds. I striderna mellan socialdemokrater och kommunister kom kontakter med »framgångsrika» fackliga organisationer liksom politiska resor att användas av båda falangerna som argument för den egna positionen. Den finländska kommunistiska fackförenings- och ungdomsdelegationen resa till Sovjetunionen 1927 resulterade till exempel i positiva berättelser i den fackliga pressen.²⁴ De finländska socialdemokraterna sökte däremot stöd hos LO, den danska De Samvirkende Fagforbund (DsF) och IFTU genom resor.²⁵ SAJ:s obundna internationella position efter första världskriget ledde dock till att de officiella kontakterna till LO och DsF blev kyliga. Trots detta, förblev de skandinaviska kontakterna betydelsefulla för SAJ då man erhöll ekonomiskt stöd under strejker.²⁶

Karaktäristiskt för SAJ:s och LO:s relation under 1920-talet var istället att den socialdemokratiska falangen inom SAJ hade personliga kontakter till LO:s ordförande Thorberg förbi de officiella förbindelserna.²⁷ Finländska socialdemokratiska partiets (SDP) ledargestalt Väinö Tanners, partisekreteraren K. H. Wiiks och socialdemokraten Karl-August Fagerholms brevväxling med LO och DsF visar hur finländska socialdemokrater försökte utnyttja sina skandinaviska kontakter för att stärka socialdemokratins inflytelse inom SAJ.²⁸ De finländska socialdemokraterna krävde att LO och DsF aktivt skulle visa solidaritet med den socialdemokratiska falangen inom SAJ. Detta kan betraktas som en slags »omvänd politisk turism», det vill säga en önskan om att andra skulle ägna sig åt politisk turism å den egna organisationens vägnar. Tecknen som tyder på detta är flera; Tanner framförde till exempel i ett brev till LO en önskan om ett officiellt uttalande angående SAJ där det skulle betonas för finländska fackliga arbetare »vilken den allmänna riktningen är, som den västeuropeiska, fackligt organiserade arbetarklassen anser som ett villkor för framgången [sic] i sin verksamhet.»²⁹ Fagerholm försökte i sin tur få ett fördömande uttalande för publicering av både LO och DsF mot ett planerat samarbete åren 1927–1928 mellan den finländska, norska och sovjetiska landsorganisationen. Till Thorberg skrev han att »Det har så många gånger hotats att förbindelserna skall avbrytas [...] Kan man inte få ett bestämt besked i denna sak?»³⁰ Senare instruerade Fagerholm DsF:s ordförande Vilhelm Nygard att »faran avtalet kan medföra för det skandinaviska samarbetet» borde betonas i uttalandet.³¹ Dessa exempel ger en annan bild än vad tidigare forskning hävdar, nämligen att initiativet till en strängare reformistisk linje inom SAJ under slutet av 1920-talet skulle ha kommit på order av speciellt Thorberg.³²

Efter FFC:s grundande i oktober 1930 började reseaktiviteterna allt mer likna LO:s då SAJ:s reseaktivitet hade varit ytterst begränsad under första halvan av 1920-talet.³³ FFC deltog aktivt i sina nordiska och den estniska broderorganisationens kongresser och förhöll sig positivt till tanken om uppriktande av SAMAK 1931. Liksom för den reformistiska gre-

Två exempel på resande som medel för politiskt erfarenhetsutbyte. Den övre bilden är från den Nordiska folkhögskolan i Genève, någon gång på 1930-talet, där Sven Backlund hälsar isländskan Odely Gudmundsdatter välkommen. Folkhögskolan bildades av de bildningsförbunden i den nordiska länderna för studier i internationella frågor m.m. Fotosamlingen, ARAB. Den nedre är från den svenska socialdemokratiska partikongressen 1944 där Väinö Tanner representerade det finska socialdemokratiska partiet. Morgon-Tidningens arkiv.

nen av SAJ verkar de skandinaviska kontakterna ha haft stor betydelse för FFC under dess uppbyggnadsfas. När kritik mot FFC:s budget framfördes från SDP 1932 förklarade FFC:s ordförande Edvard Huttunen att det berodde på de utländska resorna men att dessa var så pass viktiga att de legitimerade den höga budgeten.³⁴ Förutom detta fungerade utländska kontakter och publikationer, speciellt de skandinaviska, som inspirationskällor för FFC:s aktivitet. FFC utnyttjade sina kontakter till LO och DsF för att kostnadsfritt få exemplar av organisationernas tidigare protokoll, verksamhetsberättelser, tidningar och utkommen facklig litteratur då SAJ:s egendom hade blivit beslagstagen av den finländska staten. Som ersättning skulle man skicka FFC:s egna språkrör *Palkkatyöläinen*.³⁵ Förutom detta övervägde man att låna en erbjuden film om arbetslöshet från LO, och beslöt att översätta Sigfrid Hanssons bok om fackföreningsrörelsen till finska.³⁶ Enligt Hansson själv kunde boken ge råd för FFC:s medlemmar då man kunde bekanta sig med »en av världens stabilaste och högst

utvecklade fackföreningsrörelse.»³⁷ Artiklar om internationell facklig verksamhet i *Palkkatyöläinen* uppfattades däremot av FFC:s sekreterare Emil Louhikko som nyttiga då man genom dessa kunde få råd och riktlinjer för FFC. Vissa inom FFC:s fullmäktigemöte delade dock inte denna åsikt utan ansåg att tidningen borde fokusera på »nationella» spörsmål.³⁸ Även IFTU:s publikationer om arbetslöshet (1931) och om socialpolitik och uppfostring (1933) införskaffades.³⁹ I vissa fall skickades även enskilda personer utomlands för att utreda speciella frågor, till exempel Huttunen reste till Skandinavien och Tyskland på en studieresa om ungdomsarbetslösheten.⁴⁰

FFC:s ekonomi verkar dock ha styrts organisationens internationella kontakter; man ansåg sig inte ha råd att delta i den tyska och österrikiska kongresserna 1931 eller i de internationella kongresserna i början av 1930-talet.⁴¹ År 1933 skickade man en representant till IFTU:s möte men även denna gång var deltagandet omstritt och först efter omröstning som avgjordes av FFC:s ordförande Huttunen skickade man en deltagare.⁴² FFC deltog på IFTU:s möte 1931 då resan bekostades av IFTU medan man 1935 skickade FFC:s representant till IFTU:s möte som ordnades i Köpenhamn då »resans avstånd denna gång är så kort.»⁴³ De ökade ekonomiska resurserna och en attitydförändring hos FFC:s arbetsutskott kan eventuellt förklara ökat deltagande på internationella kongresser som efter 1937–1938 blev allmän praktik.⁴⁴

Man kan inte säkert säga att FFC endast skulle ha riktat sig mot Skandinavien men ledningen tycks ha lagt speciell vikt vid kontakterna med LO, till exempel uttryckte delar av arbetsutskottet oro över att man möjligen äventyrat sina kontakter med LO efter att en artikel om svensk syndikalism publicerats i *Palkkatyöläinen* 1932.⁴⁵ Det speciella förhållandet kom även till uttryck när FFC skulle ta ställning till vissa internationella frågor, bland annat 40-timmars arbetsvecka och den ryska landsorganisationens eventuella anslutning till IFTU, då FFC avvaktade med att svara innan man fått besked om LO:s åsikt.⁴⁶ LO erbjöd även FFC:s medlemmar att företa studieresor utomlands, FFC:s organisatör K. F. Christianson deltog till exempel i LO-skolan i Brunnsvik 1932 kostnadsfritt.⁴⁷ Praktiken att erbjuda FFC:s medlemmar kostnadsfria platser på LO-skolan fortsatte och senare 1938 kunde man genom ett stipendium beviljat av LO skicka Christianson till den Nordiska Folkhögskolan i Genève.⁴⁸ Här kan ett asymmetriskt förhållande mellan FFC och LO skönjas där LO utvecklades till en »storebror» för FFC. Ett liknande förhållande kan urskiljas mellan FFC och den estniska landsorganisationen. FFC deltog aktivt under åren på den estniska landsorganisationens kongresser och under mitten av 1930-talet fungerade FFC som en medlare då skandinaviska landsorganisationer skickade pengar till den estniska landsorganisationen. FFC var dock inte redo att äventyra det nordiska samarbetet för ett baltiskt, vilket angavs som orsak till att FFC tackade nej till esternas föreslag om upprättande av ett finländskt–estniskt–lettiskt samarbete mellan landsorganisationerna 1934.⁴⁹

Avslutande diskussion

Genomgången ovan av LO:s och SAJ:s/FFC:s politiska resor under mellankrigstiden visar att LO reste till europeiska län-

der för att samla information om sociallagstiftning och om andra länders organisationer. Det tycks ha funnits en vilja inom LO att vara välinformerad men anammandet av andras organisatoriska lösningar gjordes restriktivt. För LO handlade de politiska resorna om att visa solidaritet och om att stärka sin egen organisations position gentemot vänsterorganisationerna.

Resorna kom att etablera en hierarki där LO framstod som en »ledare» och representant för modernisering och en stark reformistisk facklig organisation. Detta kan vara förklaringen till de beviljade stipendierna för finländska medlemmar av FFC eller erbjudandet av eget fackligt material. För FFC:s del tycks de ekonomiska resursernas otillräcklighet ha påverkat åtminstone delvis vart man riktade sig då man knöt kontakter till utländska broderorganisationer. Detta kan vara en orsak

till varför man riktade sin verksamhet främst mot det geografiskt näraliggande Skandinavien. Kulturella likheter och tidigare samarbeten kan även ha påverkat beslutet att rikta sig mot Skandinavien men även det faktum att speciellt LO framstod som en stark och framgångsrik organisation som kunde uppfattas som en förebild. Förhållandet mellan organisationerna kan kallas asymmetriskt; den finländska landsorganisationen hade mindre ekonomiska resurser och sneglade på svenska LO som var ekonomiskt starkare. Asymmetrin framträder också i FFC:s ovilja att fatta beslut i vissa principiella frågor förrän de visste hur LO positionerat sig.

Kontakterna mellan FFC och LO vittnar om nätverk där aktörerna frikostigt delade med sig av information om den egna rörelsen och den sociala lagstiftningen vilket stärkte uppbyggandet av en nordisk reformistisk facklig rörelse. I denna

REFERENSER – ATT RESA I POLITIKENS NAMN

1 Gösta Esping-Andersen, *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Princeton, New Jersey, 1990; Pauli Kettunen, »The Nordic Welfare State in Finland», *Scandinavian Journal of History* Vol. 26 Issue 3, 2001, s. 225–247.

2 Niels Finn Christiansen & Klas Åmark, »Conclusions», i Niels Finn Christiansen m.fl. (red), *The Nordic Model of Welfare. Historical Reappraisal*, Copenhagen 2006; Petersen, Klaus, »Constructing Nordic welfare? Nordic Social Political Cooperation 1919–1955», Christiansen 2006; Pauli Kettunen, »The Power of International Comparison. A Perspective on the Making and Challenging of the Nordic Welfare State», i Christiansen 2006.

3 David Strang & Sarah Soule, »Diffusion in Organizations and Social Movements: From Hybrid Corn to Poison Pills», *Annual Review of Sociology* 24, no. 1, 1998; Peter Hall, and Rosemary Taylor, »Political science and the three new institutionalisms», *Political Studies* Volume 44 Issue 55, 1996, s. 936–957; Malcom Tait & Ole B Jensen, »Travelling Ideas, Power and Place: The Cases of Urban Villages and Business Improvement Districts», *International Planning Studies* 12, no. 2, 2007, s. 109.

4 Michel Espagne, *Les transferts culturels franco-allemands*, Paris, 1999; Michael Werner, & Bénédicte Zimmermann, »Beyond Comparison: Histoire croisée and the Challenge of Reflexivity», *History and Theory* vol 45 2006; Henk te Velde, »Political Transfer: An Introduction» i *European Review of History – Revue européenne d'Histoire* Vol. 12, 2005, s. 207.

5 Gili Drori, John Meyer & Hokyung Hwang, »Global organization: Rationalization and actorhood as dominant scripts», *Research in the Sociology of Organizations* 27, no. 2009, Strange & Soule, 1998, te Velde, 2005, s. 208–209.

6 Jack Walker, »The Diffusion of Innovations among the American States», *The American Political Science Review* 63:3, 1969; Drori, Meyer & Hwang, 2009.

7 Maureen Anne Moynagh, *Political tourism and its texts*, Toronto 2008, s. 4, 23.

8 Seppo Hentilä, *Väljeyttä yli Pohjanlahden. Suomen ja Ruotsin työväenliikkeen kosketuskobtia suuresta Sundsvallin lakosta Suomen kansalaissotaan*, Helsinki 1980, s. 9–36, s. 110–133.

9 Martin Grass, »Från arbetarkongress till samarbetskommittén. Om Skandinaviska samarbetskommitténs bildande», i *Arbetshistoria* 42, 1987, s. 5–11; Kerstin Blidberg, *Splittrad gemenskap – kontakter och samarbete inom nordisk socialdemokratisk arbetarrörelse 1931–1945*, Stockholm 1984.

10 Pauli Kettunen, »The Nordic model and the International Organization», i Norbert Götz & Heidi Haggrén (red), *Regional*

cooperation and international organizations. The Nordic model in transnational alignment, London 2008.

11 Rapport till landssekreteriatet (LS) av Thorberg, A. och Hansson, S. från tyska landsorganisationens andra ordinarie kongress, 1925, LO, Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek (ARAB), Lindström, R. Rapport till LS om Ouchypolitiken i Storbritannien 1932, LO E14:4, ARAB.

12 LO, »Berättelse över Landsorganisationens i Sverige verksamhet», 1921, s. 88.

13 Jenny Jansson, *Constructing Disciplined Workers – Trade Union Educations as Means for Managing Identity Formation*, konferenspaper, ECPR, Potsdam, 2009.

14 Hansson, S. rapport till LS från Internationella arbetarebildningskonferensen i Oxford samt studiebesök i London, 1924, LO E14:4, ARAB, Hugo Heffler, *Arbetarnas bildningsförbund 1912–1962: krönika vid halvsekelgränsen*, Stockholm, 1962, s. 128–135.

15 Siisel Bjerrum-Fossat, »The American Way eller den danske model? Denmark socialdemokratiske fagbevægelse på studierejse till Amerika under Marshallplanen», i Sissel Bjerrum Fossat m.fl. (red) *Transatlantiske historier*, Odense 2009, s. 213–247.

16 Hansson, S. rapport till LS, 1928, LO E14:5, ARAB.

17 Rapport från den 3:e internationella fackföreningskongressen 1924; Thorberg, A. och Hansson, S. rapport från internationella socialpolitiska kongressen i Prag 1924, samtliga LO E14:4 ARAB.

18 Johansson, J-O. Rapport från lettiska landsorganisationens kongress 1925, Johansson, E. Rapport från polska landsorganisationens kongress 1925, Johansson, E. och Forslund, A. Rapport från norska landsorganisationens 11:e kongress, 1925, Johansson, E. Rapport från Luxemburgs landsorganisations kongress 1925, Thorberg, A. och Hansson, S. Rapport från tyska landsorganisationens kongress 1925, Johansson, J-O. och Bergman, P. Rapport från franska landsorganisationens kongress 1925, samtliga LO E14:4, ARAB.

19 Johansson, J-O. Rapport från lettiska landsorganisationens kongress 1925, Johansson, E. Rapport från polska landsorganisationens kongress 1925, samtliga E14:4, ARAB; Bergman, P. Rapport från estniska landsorganisationens konstituerande kongress 1928, Hansson, S. Rapport från tjeckiska landsorganisationens kongress 1930 samtliga LO E14:5, ARAB.

20 Johansson, J-O. Rapport från lettiska landsorganisationens kongress 1925, E14:4 ARAB.

21 Dörte Putensen, »SAI och SAMAK. växlande storlekar i den internationella och den nordiska dimensionen (1914–1945)»,

process kan vi se element av vad vi kallat »omvänd politisk turism», det vill säga de socialdemokratiska anhängarna inom SAJ ställde krav på aktiva solidaritetsyttringar från LO och DsF som de finländska aktörerna hade som avsikt att använda för sina egna politiska syften.

I artikeln har vi inte haft möjlighet att analysera vilka följder informationsflödet mellan LO och SAJ/FFC fick eller hur de sociala nätverken i den nordiska arbetarrörelsen bidrog till att stärka den reformistiska grenen av arbetarrörelsen. I en internationell jämförelse framstår de nordiska ländernas välfärdsstatsregimer som lika vilket delvis kan förklaras genom det nordiska samarbetet bland annat inom arbetarrörelsen. Kan informationsutbytet mellan LO och FFC i någon mån förklara likheterna mellan dessa två nordiska länders fackliga organisationer? LO:s och FFC:s täta kontaktytor medförde

att information som inhämtats genom LO:s politiska resor och studieresor hade förutsättningar att spridas mellan de nordiska reformistiska fackföreningarna via sociala nätverk som SAMAK, genom nordiskt samarbete inom ILO eller via privata kontakter som till exempel genom resandet. Det är tydligt att de finländska fackföreningsmännen deltagande i föreläsningsserier på Brunnsvik bidrog till att centrala idéer inom LO blev kända bland centrala aktörer inom FFC. Därmed är det tänkbart att idéer från det kontinentala Europas fackföreningar utöver litteraturcirkulation, FFC:s korrespondens med IFTU och ILO eller FFC:s besök på internationella kongresser kunde nå FFC genom ett *svenskt filter*. Detta är dock ett område på vilket ytterligare forskning behövs vilket skulle kunna öka förståelsen för den reformistiska arbetarrörelsens utveckling i Sverige och Finland.

i Pauli Kettunen, (red.), *Lokalt och internationellt. Dimensioner i den nordiska arbetarrörelsen och arbetarkulturen*, Tammerfors 2002.

22 Hansson, S. rapport till LS från Internationella arbetarebildningskonferensen i Oxford samt studiebesök i London, 1924, LO, E14:4, ARAB.

23 Rapport till landssekreterariatet från den belgiska studiedelegationens besök i januari, 1939, LO, E14:5, ARAB.

24 Tauno Saarela, »Den finska, skandinaviska och nordiska kommunismen på 1920-talet» i Pauli Kettunen (red.), *Lokalt och internationellt. Dimensioner i den nordiska arbetarrörelsen och arbetarkulturen*, Tammerfors 2002, s. 114–115.

25 Ala-Kapee & Valkonen 1982, s. 758–759.

26 Ala-Kapee & Valkonen 1982, s. 554–555, s. 721, s. 725–728.

27 Juhani Paasivirta, *Suomi ja Eurooppa 1914–1939*, Helsinki 1984, s. 235.

28 Se Saarela om det kommunistiska nordiska samarbetet som delvis siktade på att öka den kommunistiska influensen inom nationella nordiska landsorganisationer, Saarela 2002, s. 107, s. 110–112.

29 Brev av Väinö Tanners till LO 1/9 1924, LO Finland E 9A, volym 13, Internationell korrespondens 1922–1937, ARAB; se även K. H. Wiiks brev till Arvid Thorberg 19.4.1926, Finland E 9A, volym 13, Internationell korrespondens 1922–1937, LO, ARAB; Arbetarbladets redaktions brev till LO 27.1.1922, Finland E 9A, volym 13, Internationell korrespondens 1922–1937, LO, ARAB.

30 Karl-August Fagerholms brev till Arvid Thorberg 2.11.1927, Finland E 9A..., ARAB.

31 Karl-August Fagerholms brev till Vilhelm Nygaard 29.9.1928, Vol 1327, DsF.

32 Jämför med Alakapee & Valkonen 1982, s. 741.

33 *Suomen ammattijärjestö, Kertomus Suomen ammattijärjestön toiminnasta v. 1920–1929*, Helsinki 1920–1929, Työväen arkisto (TA).

34 FFC:s arbetsutskotts protokoll 6.3.1931, FFC, TA; Protokoll för FFC:s fullmäktige möte 3.4.1932, FFC, TA.

35 FFC:s brev till LO 24.10.1930, FB 1, KV, FFC, TA. Åtminstone LO fick materialet, Louhikkos brev till Per Bergman 4.12.1930, LO, Finland E 9A..., ARAB.

36 FFC:s arbetsutskotts protokoll 14.10.1931, 28.1.1932, FFC, TA.

37 Hansson, Sigfrid, *Ruotsin ammattiyhdistyksiä*, Mikkeli 1932.

38 Protokoll för FFC:s fullmäktige möte 3.4.1932, FFC, TA.

39 FFC:s arbetsutskotts protokoll 9.4.1931, 29.8.1933, FFC, TA.

40 FFC:s arbetsutskotts protokoll 4.5.1931, FFC, TA.

41 FFC:s arbetsutskotts protokoll 3.7.1931, 21.11.1931, 29.1.1932, 26.4.1932, FFC, TA.

42 FFC:s arbetsutskotts protokoll 28.1.1933, FFC, TA.

43 FFC:s arbetsutskotts protokoll 48.3.1937, 4.1937, 17.1.1938, 15.3.1938, FFC, TA.

44 FFC:s arbetsutskotts protokoll 48.3.1937, 4.1937, 17.1.1938, 15.3.1938, FFC, TA.

45 FFC:s arbetsutskotts protokoll 26.4.1932, FFC, TA

46 FFC:s arbetsutskotts protokoll 23.2.1937 och 17.1.1938, 13.6.1939, FFC, TA.

47 FFC:s arbetsutskotts protokoll 28.1.1932, 9.7.1937, FFC, TA.

48 FFC:s arbetsutskotts protokoll 11.1.1938, FFC, TA.

49 FFC:s arbetsutskotts protokoll 5.3.1934, FFC, TA

JENNY JANSSON

är verksam vid statsvetenskapliga institutionen, Uppsala Universitet.

MIRJA ÖSTERBERG

är verksam vid Centrum för Norden-studier (CENS), Institutionen för världens kulturer, Helsingfors universitet.

ABSTRACT

Travelling in the name of politics

This article focuses on the political journeys of Swedish and Finnish trade unions in the 1920s and 1930s. At a time when the means for exchanging information were few, travelling was an important way of spreading ideas. The journeys aimed to gather knowledge on how to build strong trade unions and on social legislation. We argue that because of the different political contexts in Sweden and Finland an asymmetrical relationship between the two labour movements developed. The Swedish Trade Union Confederation (LO), comparably wealthy and united, could afford study tours to several European countries. LO's support to weaker trade unions gave them a leading position among trade unions in Europe. The Finnish central organisation for trade unions (SAJ 1907–1930, FFC 1930–) on the other hand, had to struggle with economic difficulties and at the same time fight the communist wing of the labour movement. These circumstances became crucial for the goals of SAJ's/FFC's political journeys and turned their interest toward their Scandinavian neighbours for support and information.